

Tekst 1 Straattaal en lidwoorden: grijs gebied

(1) Ook aan taalkundigen is het gebruik van het lidwoord niet onopgemerkt voorbijgegaan. Het is waarschijnlijk een van de meest
5 onderzochte aspecten van straattaal. Zo deed de taalkundige Leonie Cornips al een tijd geleden onderzoek naar de verwerving van het lidwoord bij kinderen. Zij vergeleek in
10 eerste instantie eentalige Nederlandse kinderen met tweetalige kinderen. Beide groepen hadden het 'juiste' gebruik van het lidwoord pas laat onder de knie, rond hun achtste
15 levensjaar. Het bleek echter dat tweetaligen achterliepen, dus vaker 'de' gebruikten voor een het-woord.
(2) Het leren van het juiste gebruik van lidwoorden is een van de
20 moeilijkste aspecten van het Nederlands. Dat kunnen mensen die op latere leeftijd Nederlands hebben geleerd beamen. Ze kunnen nog zo vloeiend en accentloos Nederlands
25 spreken, toch zullen ze vaak erover twijfelen of ze 'de' of 'het' moeten gebruiken.
(3) Ook Marokkaans-Nederlandse (en andere meertalige) jongeren die
30 in Nederland zijn geboren, gebruiken vaak 'de' voor een het-woord. In mijn eigen onderzoek is er een over-vertegenwoordiging van de-woorden. Een aantal voorbeelden:
35 – "Ja, om de jaar"
– "Bij de centrum, weet je waar"
– "Deze land is niet alleen maar voor Nederlanders"
– "Die mannetje, de eigenaar van
40 die ding"
'Jaar', 'centrum', 'land' en 'ding' zijn stuk voor stuk onzijdige woorden en zouden dus in het Standaard-

nederlands het lidwoord 'het' mee
45 moeten krijgen. De enige manier om dat te weten te komen is door het te leren, bijvoorbeeld door het vaak genoeg te horen als kind. Maar er is iets vreemds aan de hand met de
50 laatste zin. Daar krijgt het verkleinwoord 'mannetje' ook 'die' in plaats van 'dat'. Hoewel je de lidwoorden altijd moet leren, geldt er één uitzondering in het Nederlands:
55 verkleinwoorden krijgen namelijk altijd 'het'.
(4) Het lijkt me sterk dat de Marokkaans-Nederlandse jongeren die regel niet kennen. Ze zijn
60 allemaal naar school geweest en hebben vaak genoeg verkleinwoorden gehoord. Als je ze ernaar vraagt, weten ze ongetwijfeld dat het 'dat mannetje' is. Dat werpt de vraag
65 op waarom jongeren dat doen.
(5) Daarmee zijn we aangekomen bij het tweede deel van Leonie Cornips' onderzoek, namelijk dat het gebruik deels een identiteitskwestie is:
70 jongeren gebruiken opzettelijk het andere lidwoord om 'straat' te klinken. Zo praat je nu eenmaal onderling. Onzijdige woorden zijn veel te netjes in straattaal.
75 (6) Een deel van de jongeren heeft dus moeite om de juiste lidwoorden toe te passen, terwijl dat, hoe je het ook wendt of keert, een belangrijk aspect is van het Nederlands. Een
80 werkgever zal een sollicitant er waarschijnlijk op beoordelen. Het onderwijs dient, het liefst op de basisschool al, hier zijn pijlen op te richten. Het is echter niet het hele
85 verhaal. Veel jongeren spelen ook met de lidwoorden en kunnen in

verschillende contexten schakelen.
Ze weten het wel, maar gebruiken
opzettelijk het andere lidwoord. Soms
90 gaat het zelfs de andere kant op en
gebruiken ze 'het' in plaats van 'de'.

Dan krijg je zinnen zoals 'Het hond
heeft het kaas opgegeten.' En dat,
waarde matties, klinkt zelfs op school
95 te netjes.

Bronnen

- Cornips, L. (2008). Loosing grammatical gender in Dutch. The result of bilingual acquisition and/or an act of identity. *International Journal of Bilingualism*, 12(1 & 2), 105-124.
- Mourigh, K. (2014-2017). *Gouda Corpus*.

Khalid Mourigh, blog op khalidmourigh.nl, 5 januari 2023

Dr. Khalid Mourigh is onderzoeker linguïstiek en taalvariatie bij het Meertens Instituut, dat onderzoek doet naar de Nederlandse taal en cultuur. Mourigh houdt zich vooral bezig met jongerentaal en Berbertalen.

Tekst 2 Taal is voortdurend in beweging, zeker bij jongeren

Een pleidooi voor lossere regels

Onderstaand fragment komt uit een interview met taalkundige Kristel Doreleijers.

(1) Jongerentaal is geen statische, afgebakende taal met een eigen grammatica. Er komt veel cultuur bij kijken, er zijn verschillende variaties en ze is continu aan verandering onderhevig. Jongeren gebruiken de taalvariaties in een bepaalde levensfase, in een periode waarin ze ontdekken wie ze zijn, bij welke groep ze willen horen. Het is taal die gaat over identiteits- en groepsvorming: een codetaal waar volwassenen de nuances, uitspraak, grammatica, zinsbouw en woordvorming niet van kennen.

(2) Een belangrijk kenmerk is dat jongeren een grote registergevoeligheid hebben in hun taal. Ze weten vaak precies wanneer bepaald taalgebruik of een woordkeuze wel of niet gepast is. Hun variaties zijn zelden een kwestie van slechte taalvaardigheid, maar juist van taal-lenigheid. Jongeren spelen met taal, hanteren hun eigen linguïstische spelregels.

(3) Jongerentaalvariaties zijn lastig te vatten, want gebruiken mensen ze alleen als ze jong zijn of nemen ze deze mee in hun leven als ze ouder worden? Ook is het ingewikkeld om een goed label te bedenken zonder dat het stigmatiserend is, zoals de term 'straattaal'. (...) Ik zou het liever een omgangstaal of mengtaal noemen. In politiek-maatschappelijke discussies wordt straattaal vaak

negatief, als onbeschofte of asociale taalvariant, getypeerd. En bij sommige jongeren moet je ook niet met die term aankomen.

(4) (...) Jongeren weten heus wel dat het 'dat huis' is. Dat gebruiken ze op school of werk, maar onderling zeggen ze 'die huis'. Eigenlijk is het onmogelijk om al deze taalvariaties in hokjes te vatten; de praktijk is zo dynamisch. Wat vroeger 'de straat' was, is nu vooral online.

(5) Rond de eeuwwisseling lag de focus op het willen beschrijven van de taal die jongeren gebruikten. Inmiddels is de gedachte dat taal niet één vaste vorm heeft, dat jongeren afhankelijk van met wie ze spreken meerdere taalvariaties in kunnen zetten. Er is zoveel meer taal dan de standaardtaal. Sprekers spelen met taal, mixen taalvarianten en talen door elkaar, geven nieuwe betekenissen aan oude woorden.

(6) En het is ook niet zo dat een jongere die op een bepaalde plek is geboren, met een bepaalde etnische of sociaal-economische achtergrond, voorbestemd is om op een bepaalde manier te spreken. Er is taalvrijheid en zelfbeschikking. Jongeren kiezen de taal die ze spreken door hun keuze voor de groep waar ze bij willen horen. En dat is meteen meer dan taal, het is ook smaak, muziek, kledingstijl en vrijetijdsbesteding.

Ilanthe Sahadat, de Volkskrant, 20 januari 2025

Dr. Kristel Doreleijers is onderzoeker taalvariatie bij het Meertens Instituut. Ilanthe Sahadat is onderzoeksjournalist en schrijver, met bijzondere aandacht voor cultuur en geschiedenis.